

Majda Pungerčar



Sto let kolesarstva v Novem mestu od 1897 do 1997

Kolo - začetek vsega

Želje in prizadevanja za iznajdbo vozila, ki bi se pomikalo s pomočjo človekove lastne sile, se gajo v Evropi v 15. stoletje, vendar se takrat ta namera ni posrečila.¹ Tudi na področju razvoja kolesa je prišlo do velikih in sorazmerno hitrih sprememb od druge polovice 18. stoletja dalje. Čas tako imenovane industrijske revolucije, ki je poleg hitrih tehničnih sprememb prinesel s seboj tudi hitre družbene spremembe, je zajel tudi razvoj samega kolesa, uporabe le tega kot prevoznega sredstva in kaj hitro uveljavljanje kolesarjenja kot rekreativno in športno tekmovalno dejavnost. V drugi polovici 18. stoletja je zgradil Ignaz Trexler vozilo, ki ga je voznik porival naprej z nogami in je ob ugodnih pogojih doseglo hitrost konja. Karl Drais je leta 1817 patentiral vozilo, ki ga je imenoval Laufmaschine. Njegova prednost je bila v gibljivem prvem kolesu, kar je pripomoglo k bistveno lažjem spreminjanju smeri vožnje. Leta 1861 je bila v Evropi odprta prva tovarna lesenih koles s pogonom na prvo kolo s pedali. Ta kolesa so imenovali velociped. Od leta 1879 je v veljavi pogon z verigo, čez devet let pa so zračnice počasi nadomestile kolesa iz polne gume. Konec 19. stoletja je kolo že dobilo domovinsko pravico v Evropi in tudi na ostalih kontinentih. Seveda pa so si ga lahko kupili le premožnejši.² Kolo je postalo pomembno prevozno sredstvo, kaj kmalu pa so se najbolj navdušeni začeli ukvarjati s kolesarstvom kot ljubiteljsko in tekmovalno dejavnostjo in v drugi polovici 19. stoletja so že prirejali dirke.

Na eni strani je bilo kolo priljubljeno pri vedoželjnih in novostim naklonjenih ljudeh, na drugi strani pa je bilo deležno velikih kritik nasprotno mislečih prebivalcev. Pomisleki so se pojavljali v zvezi z udeležbo kolesa v prometu kot nepotrebem zlu, ki plaši živino in ljudi in povzroča nesreče. Seveda razvoja kolesa in kolesarstva ni bilo več mogoče ustaviti, pač pa je bil 28. novembra 1896 izdan deželni zakonik za vojvodino Kranjsko, ki je vseboval zakon o vožnji s kolesi po

nedržavnih, javnih, deželnih, okrajnih in občinskih cestah. S tem so postali kolesarji legitimni udeleženci v prometu, seveda s točno določenimi pravili obnašanja. Kolesar se je lahko vozil po zgoraj naštetih cestah, če se je predhodno naučil vožnje s kolesom, kar je potrjevalo potrdilo, po letu 1905 pa je moral imeti tudi registrirano kolo. Tuji kolesarji, ki so bivali v občini več kot tri dni, so si morali priskrbeti posebne vozne izkaznice, če so se hoteli voziti s kolesom.³ Kot je razvidno iz zakona pa je največ težav kolo povzročalo vprežni živini, saj je največ odredb namenjeno prav ravnanju kolesarja pri srečanju z njo, da bi preprečili plašitev živali, nesreče in jezo voznikov.

Zaradi precejšnjih stroškov pri nabavi in vzdrževanju koles, nenaklonjenosti okolice in želje po tekmovalnosti, so začeli v drugi polovici 19. stoletja ustanavljati kolesarska društva po vsej Evropi. Kako pa je bilo s kolesarskimi društvi na Slovenskem in Novem mestu? V slovenskih pokrajinah je to čas narodnostne diferenciacije, kar se je zelo odražalo tudi pri ustanavljanju športnih društev. Prvo kolesarsko društvo na Slovenskem so ustanovili leta 1885 v Ljubljani Nemci. To je verjetno pospešilo ustanovitev slovenskega kluba leta 1887 v Ljubljani. Sledila so druga mesta in v naslednjih letih je bilo ustanovljenih več slovenskih kolesarskih društev. V Trstu, Gorici in v Mariboru so imela kolesarska društva izrazito politični značaj, kar se je odražalo v vseh njihovih akcijah. Njihove prireditve so se vedno razvile v manifestacije tamkajšnjih Slovencev, zato so oblasti vedno zavlačevale z izdajo dovoljenj za prireditve slovenskih kolesarskih društev.⁴

Klub dolenskih biciklistov v Novem mestu

Kolesa so se v zadnji tretjini 19. stoletja pojavila tudi na Dolenjskem, zlasti v mestih in trgih podobno kot v ostali Evropi. Kot že rečeno je bil nakup kolesa precejšen izdatek, zato se je kolesarstvo tudi v Novem mestu najbolj razširilo med obrtniki, trgovci in državnimi uslužbenci, kar je razvidno iz

¹ Drago Stepišnik, *Kolesarstvo na Slovenskem*, Ljubljana 1979, str. 7.

² Glej opombo št. 1 od 15 - 31.

³ Deželni zakonik za Vojvodino Kranjsko, Ljubljana 1896, str. 164 - 166.

⁴ Glej opombo št. 1.



Veselica Kluba dolenskih biciklistov na Marofu, 1899.

Original last Tatjane Jakac.

imenika članov kluba dolenskih biciklistov v Novem mestu.⁵

Dr. Karl Grossmann je 1. junija 1897 sklical v gostilni Jelenc pri železniški postaji vse kolege bicikliste, da bi sestavili statut in ustanovili že dalj časa nameravani klub biciklistov. Ustanovnega sestanka se je udeležilo 13 kolesarjev. Sklicatelj je poudaril, da so cilji kluba "razširjati in praktično uporabljati velociped z izleti in dirkami" in zažvitev društvenega življenja. Sprejet je bil predlog, da se ustanovi samostojen klub in ne v okviru Sokolskega društva. Sestavili so pravila, ki so jih dali v potrditev državnim oblastem in določili ime prvemu tovrstnemu klubu na Dolenjskem: Klub dolenskih biciklistov v Novem mestu. Da je bilo delo dolgotrajno in naporno sklēpam iz zapisnika, saj je bilo zborovanje pri peti točki prekinjeno, "da se pijača naroči."⁶ Klub je imel redne, podporne in častne člane. Redni so bili lahko vsi, ki so se vozili na svojem kolesu. 14. 8. 1897 je bil prvi sestanek v gostilni Karla Rozmana, kjer so tudi v naslednjih letih večinoma potekali sestanki kolesarskega kluba. Na tem sestanku so izvolili predsednika kluba dr. Karla Grossmanna. Odborniki so bili: August Guzelj, Janko Sirnik, Ivan Krajger, Anton Hočevnar, Anton Fabjani in Adolf Grom. V vojni odbor sta bila izvoljena Bohuslav Skalicky in Janko Sirnik. Do leta 1918 je obstajala Zveza slovenskih biciklistov⁷ in tudi dolenski biciklisti so sklenili, da

pristopijo k osrednji zvezi. Istega leta je bilo tudi zgrajeno prvo namensko kolesarsko dirkališče pri nas v Ljubljani in udeležba na slavnostni otvoritvi je bila ena prvih poti dolenskih kolesarjev.⁸ Na prvem sestanku so se dogovorili tudi o znaku kolesarskega kluba v katerem je bila za podlago trobojnica, na robovih pa napis imena kluba. V Krajčevi tiskarni v Novem mestu so natisnili sto pravil in sto vpisnic za klub dolenskih biciklistov. Do oktobra 1897 se je v klub vpisalo 65 rednih članov in 5 podpornih. V klub so se včlanili predvsem kolesarji iz vse Dolenjske, največ pa iz naslednjih krajev: Novo me-

sto, Črnomelj, Metlika, Kostanjevica, Krško, Žužemberk in tudi iz Ljubljane. Med članstvom najdemo tudi tri ženske.⁹ Dejavnost kluba je bila usmerjena k skupinskim izletom članstva in prirejanju dirk. Prvo dirko so organizirali 26. 9. 1897 na progi Krška vas - Šentjernej. Potek celodnevnega dogajanja lahko natančno izvemo iz poročila. Ob sedmih zjutraj se je odpeljalo iz Novega mesta proti Brežicam 19 kolesarjev. Sproti so preverjali varnostne razmere za dirko. V Brežicah so imeli skupno kosilo, kjer so bili dobre volje tudi ob prepevanju veselih pesmi. Ob dveh so odkolesarili v Krško vas, kjer je bilo na startu 8 dirkačev. V Cerkljah je občina postavila kar trideset s puško oboroženih redarjev. V vaseh je bilo ob cestah veliko gledalcev, največ pa v Šentjerneju. Tu je tekmovalce čakalo "mnogobrojno občinstvo", med njimi veliko "inteligentnega ljudstva iz Novega mesta", igrala je novomeška godba in fotografiral Dolenc iz Novega mesta. Poročajo, da so posebno kmetje konjerejci zmajevali z glavo, gledali in začudeno računali na svojih urah, ko so zvedeli, da je zmagovalec porabil za 20 km dolgo pot le 35 minut.¹⁰ Na cilj je pripeljalo šest tekmovalcev: Bohinc, Drol, Urbančič, Kenda, Gustin in Grom. Zaradi okvare koles sta odstopila tekmovalca Makar in Dereani. Na razglasitvi, ki je bila na Tavčarjevem vrtu, se je zbralo 50 - 60 kolesarjev in ostalo občinstvo. Veselica na kateri je igrala novomeška godba je trajala pozno v noč.

⁵ Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo krajino, NME 170, Kolesarski klub Novo mesto.

⁶ Glej opombo št. 5.

⁷ Glej opombo št. 1, str. 23 in 27.

⁸ Glej op. št. 5.

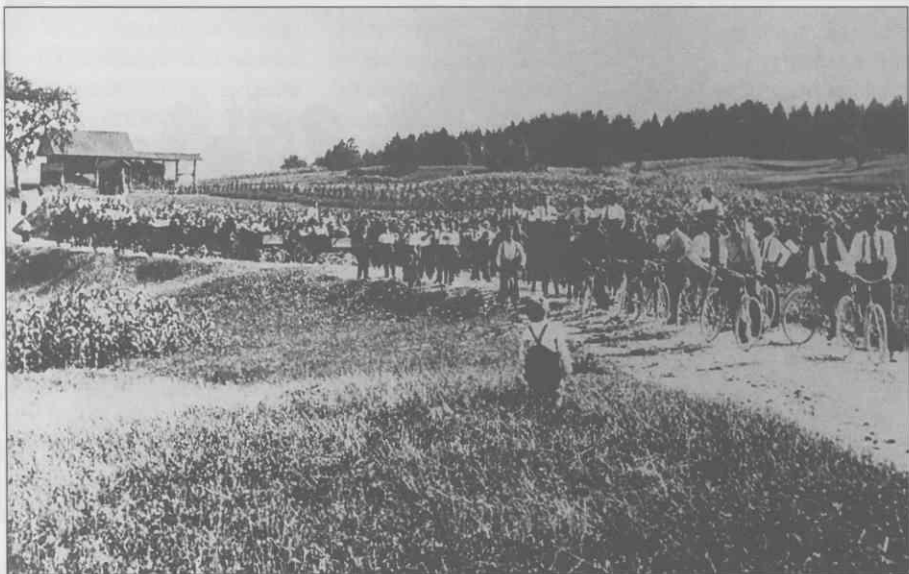
⁹ Glej op. št. 5.

¹⁰ Glej opombo št. 5.

Prva dirka Kluba dolenskih biciklistov je v celoti uspela.

Na drugem občnem zboru 3. 4. 1898 so na pobudo predsednika Grossmanna sprejeli sklep, da se mora vsaj enkrat letno organizirati tekma in da se morajo kolesarji čimvečkrat pojavljati tudi na zunaj. Veliko je bilo govora o sodelovanju na slavnostni otvoritvi novega novomeškega mostu, saj so kolesarji menili, da je kot naročen zanje, saj se izogne dveh hudih klancev. Zato se bodo slovesnosti udeležili v čimvečjem številu, predsednik s šerpo in odborniki s posebnimi kordami. Otvoritev mostu je bila decembra tega leta, a ni poročil o tem ali so kolesarjem velikopotezni načrti o udeležbi na proslavi uspeli. V tem letu so organizirali svojo drugo dirko na progi od Ribnice do Velikih Lašč. Prvi trije uvrščeni so bili Anton Benedikt, Franc Križman in Malovič Matko.

V letu 1899 so organizirali skupaj z Dolenjskim Sokolom in Narodno čitalnico ples v maskah v Novomeškem narodnem domu, ki je prvi narodni dom na Slovenskem sploh. Takrat je bil občni zbor v Jakčevi gostilni Pri Brunerju (v današnji gostilni Breg). Anton Jakac je bil tudi član kolesarskega kluba. Dotedanji predsednik Grossmann je povedal, da odhaja iz Novega mesta, zato so izvolili novega predsednika Antona Hočevarja, bivšemu predsedniku pa so podelili častno članstvo. Po meni znanih arhivskih podatkih je bil zadnji občni zbor tega kolesarskega kluba 14. 4. 1901, kjer je bil za predsednika izvoljen Bohuslav Skalicky, ravnatelj Kmetijske šole na Grmu v letih 1921 do 1926. V tem so se kolesarji želeli združiti z Dolenjskim Sokolskim društvom, a so ti združitvi nasprotovali z utemeljitvijo, da to nima smisla, saj so prav vsi člani Kluba dolenskih biciklistov tudi člani Dolenjskega Sokolskega društva.¹¹ Delovanje prvega kolesarskega kluba v Novem mestu je zamrlo predvsem zaradi odhoda Karla Grossmanna iz Novega mesta. On je bil gotovo gonilna sila tega kluba. Še danes velja dejstvo, da ponavadi uspešno delovanje društev temelji na prizadevanju po-



Sprevod Društva Kmečkih fantov in deklet v Dolenjskih Toplicah, 1933. Negativ hrani Dolenjski muzej.

sameznikov, ki so pripravljene posvetiti ure in ure svojega časa in energije delovanju društva.

Zveza slovenskih biciklistov je pospeševala ustanavljanje kolesarskih postaj. Te so bile ponavadi v gostilnah ob cestah, kjer so se največ vozili kolesarji na izlete. V teh postajah se je bilo mogoče oskrbeti z najnujnejšimi nadomestnimi deli, kajti poškodbe koles zaradi slabih cest in tudi koles so bile pogoste. V dolenskem klubu so se sicer pogovarjali o ustanovitvi take postaje v Žužemberku, a do uresničitve ni prišlo. Zato pa omenja Drago Stepišnik v že citirani knjigi na strani 28, da je 1902. leta delovala taka postaja v Novem mestu, a brez podatka, kje.

Klub dolenskih kolesarjev Novo mesto

Po letu 1918 so v novi državi tudi na novo organizirali in povezali slovenske kolesarje. Ni bilo več enotne kolesarske zveze za vse slovensko ozemlje, pač pa je bila organizirana Kolesarska zveza Jugoslavije in znotraj te pododbori brez nacionalnih okvirov. To je čas stalnih sporov med pododbori znotraj slovenskega ozemlja, kar je oteževalo razvoj organiziranega kolesarstva, še posebej pa tekmovalnega.¹²

V Novem mestu je bil ustanovni občni zbor Kluba dolenskih kolesarjev Novo mesto 29. 1. 1922, pravila društva pa je potrdila Pokrajinska uprava za Slovenijo že 20. 12. 1921.¹³ V njih je zapisano, da je namen kluba razširjati in praktično uporabljati kolo in motor ter gojiti kolesarski in

¹¹ Glej opombo št. 5.

¹² Glej opombo št. 1, str. 42.

¹³ Glej opombo št. 5.



Člani Kolesarskega kluba Dolenc, 1938. 1. Josip Šulc, 2. Jože Cesra, 3. Anton Novak, 4. Vinko Špelič, 5. Franc Plat, 6. Rudolf Šiler, 7. Karel Jakše, 8. Rudolf Krevs, 9. Leopold Pečarič. Original last Karla Jakšeta.

motorni šport. Klub naj bi prirejal izlete, dirke, vztrajne vožnje in zabave. Prvi predsednik novoustanovljenega kluba je bil Franc Rifelj. 18. 2. 1922 so se že udeležili zvezne kolesarske dirke na progi Novo mesto - Šentjernej - Kostanjevica - Krško - Radeče - Zidani most - Celje. Novomeško društvo se je včlanilo v pododbor Ljubljana-mesto, ki se je leta 1930 preimenoval v Triglavski pododbor. Maja istega leta so organizirali dirko med Novim mestom in Šentjernejem in se udeležili dirke med Novim mestom in Karlovcem. Zaradi pomankljivih arhivskih dokumentov ne moremo reči v kolikšni meri je klubu uspelo doseči vse zastavljene cilje. Res pa se člani novomeškega kluba niso pojavljali na zveznih dirkah prav pogosto. Leta 1930 je omenjen Kolenc iz Novega mesta in 1931 Breščak.¹⁴

Iz leta 1932 je ohranjen podatek, da je imel občni zbor Kolesarski klub Novo mesto, na katerem so bili izvoljeni organi tega društva, kot predsednik Mirko Rutar, podpredsednik Franc Kolenc, tajnik Franc Lakner, blagajnik Adolf Mavrovič in gospodar kolesarjev Jože Mežnaršič.¹⁵ Ni mi znano, ali je Klub dolenskih kolesarjev iz leta 1922 deloval vsa leta in je prišlo le do preimenovanja v kolesarski klub Novo mesto ali je bil Kolesarski klub Novo mesto na novo ustanovljen. Slednji je leta 1932 organiziral dirko na relaciji Grm - Gotna vas - Žabja vas - Kandija - Grm. V Sloveniji so leta 1931 delovale podzveze Ljubljana Sava, Celje, Maribor in Triglavska podzveza. V

slednjo je bil včlanjen tudi novomeški kolesarski klub. Te podzveze so bile včlanjene v Kolesarsko zvezo Jugoslavije. Med slovenskimi podzvezami je neprestano prihajalo do sporov, še zlasti med obema s sedežem v Ljubljani. Zaradi neporavnanih finančnih obveznosti do Kolesarske zveze Jugoslavije, je le ta leta 1934 razpustila Triglavski pododbor, kar je prizadelo tudi Kolesarski klub Novo mesto.¹⁶ Kar šest klubov, ki so bili včlanjeni v Triglavski pododbor je prenehalo delovati, med njimi tudi novomeški. Ven-

dar po razpustu kluba ne moremo govoriti o popolnem prenehanju delovanja kolesarjev v Novem mestu in okolici. Samostojnega kluba res ni bilo, a so se kolesarji vključevali v telovadna in smučarska društva ter v Društva kmečkih fantov in deklet. Res pa se ni razvijalo tekmovalno kolesarstvo.

Leta 1935 je na pobudo aktivnega športnika Matkota iz Gotne vasi v Novem mestu ponovno ustanovljen lasten klub z imenom Kolesarski klub Dolenc.¹⁷ Člani kolesarskega kluba so imeli skupinske treninge ob nedeljah in praznikih na cestah Novo mesto - Metlika- Karlovac in Novo mesto - Kočevje - Ljubljana. Vsako leto je klub organiziral klubske prvenstvo na progi Novo mesto - Kostanjevica in nazaj, tekmovalje na krožni progi okoli Grma in gorsko prvenstvo do Vahte in nazaj. Izbrani tekmovalci so se udeležili vsako leto dirke na Podutiku, posamezniki pa so tekmovali tudi na dirkah v Zagrebu in Karlovcu. Najuspešnejši kolesarji Kolesarskega kluba Dolenc so bili: Lampe iz Šentjerneja, Hrastar iz Gotne vasi, Pečarič in Krevs iz Prečne in Maks Petrič iz Novega mesta.¹⁸ Klub Dolenc je deloval do leta 1941. Leta 1940 je bila ustanovljena Kolesarska zveza Slovenije, vendar je vojna vihra prekinila njeno delovanje že naslednje leto. Prva dirka po vojni je

¹⁶ Glej opombo št. 1, str. 59.

¹⁷ Po podatkih gospoda Karla Jakšeta, bivšega člana Kolesarskega kluba Dolenc.

¹⁸ Vsi podatki o Kolesarskem klubu Dolenc so povzeti po zapisu Karla Jakše. Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Dolensko in Belo krajino, NME 230.

¹⁴ Glej opombo št. 1, str. 54 in 55.

¹⁵ Glej opombo št. 5.

bila organizirana že leta 1945 ravno na progi Ljubljana - Novo mesto - Ljubljana. Kolesarska zveza Slovenije pa je bila ponovno organizirana leta 1948. Leta 1950 je bilo v Sloveniji po podatkih Draga Stepišnika 15 klubov. Kaj pa v Novem mestu?

Kolesarstvo v Novem mestu od leta 1972 do 1997

Kar lepo število let po končani vojni je minilo, da so se v Novem mestu spet zbrali privrženci kolesarstva in ustanovili svoj klub. Ustanovni občni zbor se je vršil 18. 5. 1972. Prisotni so se dogovorili za ime društva - Kolesarsko društvo Novo mesto. V upravni odbor so bili izvoljeni: kot predsednik Brane Ralijan, podpredsednik Adolf Mavrovič, tajnik Jože Majes, blagajnik Anton Križan, propagandist Albert Lah, tehnični vodja Janez Kump in član Damjan Damjanovič. Predsednik nadzornega odbora je bil Robert Romih, člana Milan Mrvar in Igor Lah. Osnovno usmeritev njihovega dela bi lahko razdelili na tri področja: organizacijske narave v zvezi z organizacijo kluba, ureditev prostorov in pridobivanje finančnih sredstev, organizacija množično-rekreativnih kolesarskih prireditev in seveda na področje tekmovalnega kolesarstva. V prvem letu delovanja je bilo delo usmerjeno v pridobitev in ureditev ustreznih klubskih prostorov, kar se jim je tudi posrečilo. Od Občinske zveze za telesno kulturo Novo mesto so dobili 18. 7. 1972 v upravljanje prostore bivše čolnarne na Loki. Prostori so bili v zelo slabem stanju, a so jih kolesarji z veliko ur prostovoljnega dela in ob finančni pomoči zveze za telesno kulturo že do naslednjega leta uredili. Prvo klubsko dirko so organizirali že junija 1972. Avgusta istega leta so pri zavarovalnici zavarovali naslednje tekmovalce: Franca Antončiča, Zdenka Antončiča, Mirana Štiha, Ivana Turka, Borisa Piletiča, Franca Zrimška in Damjana Damjanoviča. Prvi trener tekmovalcev je bil Majes Jože, ki je bil leta 1965 mladinski prvak SRS in SFRJ in je bil tudi pobudnik ustanovitve Kolesarskega društva v Novem mestu.¹⁹ Leta 1974 je imelo društvo 44 aktivnih tekmovalcev v štirih kategorijah. Pereč problem v društvu je bilo pomanjkanje strokovno usposobljenih delavcev v kolesarstvu, vendar se je stanje izboljševalo, saj je društvo redno pošiljalo svoje člane na izobraževanja trenerjev in sodnikov, ki jih je organizirala Kolesarska zveza Slovenije. Leta 1975 so prijavili šest svojih članov na tečaj za sodnike kolesarstva, kar je pomembno predvsem zaradi organizacije dirk v Novem mestu v naslednjih letih. V letu 1975 so registrirali 14 tek-

movalcev v treh kategorijah. V tem času si je klub s trdim delom šele gradil ime in vrhunske tekmovalce, zato so ga redno pestile denarne težave. Kolesarstvo je drag šport že zaradi nakupov tekmovalnih koles in prevozov na tekmovanja, da ne omenjamo rednih vsakodnevnih treningov. Iskanje sponzorja je v tem letu obrodilo sadove, saj je tovarna Novoteks prevzela patronat nad društvom, zato so na seji izvršnega odbora društva 23. 7. 1975 sprejeli sklep o preimenovanju društva v Kolesarsko društvo Novoteks Novo mesto. Uradna registracija preimenovanja je bila opravljena naslednje leto. Zaradi povečanega obsega dela so poleg predsednika izvolili tudi dva podpredsednika - enega za gospodarsko-materialna vprašanja, drugega za strokovno usposabljanje. Od leta 1978 do 1982 je društvo vodil predsednik Jože Unetič. Leta 1979 je imelo društvo 13 tekmovalcev. V naslednjem letu so v okviru društva ustanovili veteransko sekcijo, katere naloga je bila predvsem organizacija redne rekreacijske vadbe za starejše kolesarje, kolesarke in pionirje, organizacija množičnih prireditev doma in udeležba na tujih, načrtovali pa so tudi ustanovitev kolesarskih sekcij v različnih krajih Dolenjske, vendar sta bili ustanovljeni le v Straži in Šentjerneju. V osemdesetih letih je društvo zelo razširilo svojo dejavnost na organizacijskem in tekmovalnem področju. Organizacijska shema društva je bila naslednja: predsednik društva, tekmovalna sekcija, ki je imela gospodarski in tehnični odbor ter tajnika društva, veteransko-rekreacijska sekcija in druge sekcije (kolesarska sekcija Straža in Šentjernej). Uredili so zdravniško službo. Z mladimi kolesarji so delali štirje trenerji. Boštjan Kovačič je vodil klub v letih od 1982 do 1983. Na skupščini Kolesarskega društva Novoteks Novo mesto 28. 1. 1981 je prišlo do ponovne reorganizacije društva predvsem zaradi širjenja društvenih dejavnosti in sistema financiranja. Društvo so finančno podpirale številne delovne organizacije in ne le Novoteks, zato so sprejeli sklep, da se spremeni ime društva spet v Kolesarsko društvo Novo mesto, ki bo imelo nov način upravljanja. Najvišji organ je bila skupščina, njen izvršilni organ pa izvršni odbor; ta pa nadzorni odbor, gospodarski, tehnični in veteranski sektor ter disciplinsko komisijo. Izvoljeni so bili referenti za promet, zdravstveno varstvo, tisk in propagando. Spremenili so tudi znak društva. Klub je prijavil na Kolesarski zvezi Slovenije za izdajo licenc 14 tekmovalcev. V začetku tega leta so v klubu ustanovili člansko vrsto z željo, da ima klub stalno člansko vrsto tudi v prihodnjih letih. Ker začnejo z aktivnimi treningi kolesarji že v starosti 11-12 let, se je pogosto dogajalo, da so se po nekaj letih naveličali trdega dela, zato so prenehali s kolesarjenjem ravno v

¹⁹ Glej opombo št. 5.

letih, ko bi lahko dosegali najboljše rezultate. Pa tudi neurejen status tekmovalcev je botroval k večjemu osipu, kar je povzročalo težave zlasti pri sestavi članskih vrst. V tem letu je društvo dobilo tudi prvo lastno vozilo od IMV Novo mesto. Vodja tehničnega odbora Jože Majes je končal poročilo za leto 1981 z naslednjo mislijo: "Vse bomo dosegli - ne naenkrat - če bomo složni, delovni in ambiciozni."²⁰ Tega leta je sprejel dvoletni predsedniški mandat Andrej Andrijanič. V naslednjih letih so boljše rezultate dosegali v kategorijah turistov, mlajših in starejših mladincev, ni pa bilo dobrih rezultatov v članskih vrstah. Vodstvo kluba je iskalo vzrok zlasti v pomanjkanju finančnih sredstev, kajti za razvoj vrhunskih kolesarjev so potrebna znatna finančna sredstva tako za tehnično opremo, kot tudi za treninge in udeležbo na dirkah. Razmišljanja o boljšem financiranju društva v naslednjih letih, še zlasti pa vrhunškega športa so privedla do ustanovitve Dolenjskega kolesarskega sklada in iskanja generalnega pokrovitelja. Ustanovna skupščina Dolenjskega kolesarskega sklada je bila 10. januarja 1984. Namen sklada je bilo združevanje sredstev za vrhunski kolesarski šport na Dolenjskem. Za predsednika skupščine je bil izvoljen Marjan Zupanc, izvolili pa so tudi desetčlanski izvršilni odbor in tričlanski nadzorni odbor. V kolesarski sklad so pristopila podjetja, ki so želela finančno podpreti dolenjsko kolesarstvo, v zameno pa so kolesarji propagirali njihove izdelke na vseh prireditvah, ki so se jih udeleževali, v različnih oblikah: na vozilih društva, športnih oblačilih, kapicah, plakatih, štartnih številkah, nalepkah, v biltenih, panojih in transparentih seveda v določenem sorazmernem deležu z višino prispevka.²¹ V letu 1984 je postal predsednik Kolesarskega društva Novo mesto Marjan Zupanc in je opravljal to funkcijo do leta 1990.²² V tem času je začela s tekmovanji tudi ženska ekipa Kolesarskega društva Novo mesto.

V letu 1985 je bila novomeškimi kolesarjem zapuščena organizacija prvega večjega mednarodnega kolesarskega tekmovanja pri nas sploh: balkanskega kolesarskega prvenstva. Prav v tem letu pa so prizadevanja iskanja glavnega sponzorja društva obrodila sadove. Na izredni skupščini društva 24. 6. 1985 se je Kolesarsko društvo Novo mesto preimenovalo v Kolesarsko društvo Krka Novo mesto. Med balkanskim prvenstvom je bil 4. 7. 1985 tudi slavnostni podpis pogodbe med predstavnikoma Tovarne zdravil Krka in kolesarskim društvom. Državni organi so uradno registracijo

preimenovanja izvedli v letu 1986. Tekmovalci novomeškega kluba so bili leta 1985 prvič člani članske A reprezentance Jugoslavije in tudi prvič nastopili na najtežji etapni dirki na svetu Berlin - Praga - Moskva - Varšava.²³



Sandi Papež med zmagovalno vožnjo na 18. balkanskem prvenstvu, 1985. Foto: Marko Klinc.

V letu 1986 je imelo Kolesarsko društvo Krka 66 tekmovalcev v šestih kategorijah. Trenersko delo so opravljali 1 profesionalni trener in 6 amaterskih. Stekli so pogovori o kandidaturi za organizacijo svetovnega mladinskega prvenstva v letu 1992 in o izgradnji dirkališča v Novem mestu, ki se prvič omenja v klubskem arhivu že v letu 1981. V naslednjem letu je bila v počastitev 100-letnice kolesarstva v Sloveniji razstava o kolesarstvu na Dolenjskem in cilj dirke ALPE - ADRIA na Glavnem trgu s prireditvijo. V tem letu je društvo pridobilo nove klubske prostore ob športnem igrišču in organiziralo šolanje trenerjev v Novem mestu. V naslednjem letu sta se kar dva novomeška kolesarja - Sandi Papež in Jože Smole uvrstila v reprezentanco Jugoslavije za moštveno vožnjo na olimpijskih igrah v Seulu. V tem obdobju je pri pripravi kolesarjev na tekmovanja morala so-

²⁰ Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo krajino, NME 230.

²¹ Glej opombo št. 20.

²² Kolesarsko društvo Krka Novo mesto 1972 - 1992, Novo mesto 1992, str. 12.

²³ Glej opombo št. 20.

delovati skupina strokovnjakov različnih strok (zdravnik, psiholog, maser, mehanik itd). Le usklajeno skupinsko delo je lahko obrodilo uspehe v vrhunskem kolesarstvu. Na mednarodnih prireditvah je dosegel največji uspeh leta 1990 Bogdan Fink. Na svetovnem cestnem prvenstvu v Angliji je zasedel tretje mesto. Dobri rezultati tekmovalcev so bili vsa leta spodbuda delavcem v klubu in dolenskem gospodarstvu za gmotno podpiranje kolesarstva v Novem mestu. Od leta 1990 je predsednik društva Jože Peterlin. Po osamosvojitvi Slovenije se je spremenila tudi organizacija kolesarskega športa pri nas, kar pa v prvih letih ni drastično vplivalo na delovanje Kolesarskega društva Krka, privedlo pa je do sprememb lani, saj se je društvo ponovno reorganiziralo in je od 24. aprila 1996 profesionalni klub z imenom Kolesarski klub Krka Telekom. Novomeško društvo je želelo organizirati svetovno mladinsko prvenstvo v kolesarstvu že leta 1992, ko je klub praznoval svojo dvajsetletnico delovanja. Načrt se je uresničil štiri leta kasneje, kot tudi izgradnja kolesarskega dirkališča v Češči vasi, o katerem so novomeški kolesarji razmišljali že dobro desetletje prej.²⁴ Arhitekt Marjan Zupanc mlajši je prejel letos Plečnikovo medaljo za projekt novomeškega velodroma.

Februarja 1994 je bila odobrena organizacija mladinskega svetovnega prvenstva v kolesarstvu v Novem mestu, kar je sprožilo ustanovitev Kolesarskega društva Cyklotour, ki je bilo ustanovljeno maja istega leta z namenom: v Novem mestu ustanoviti kolesarski center z velodromom, ga vzdrževati in upravljati, organizirati tekmovanja na dirkališču ter enodnevne in večdnevne dirke. Poleg svetovnega mladinskega prvenstva je Cyklotour organiziral tudi mednarodne kolesarske dirke Po Sloveniji v letih 1993 do 1996.



*Novomeška kolesarja Sandi Papež in Jože Smole pred dirko na olimpijadi v Seulu, 1988.
Original last Sandija Papeža.*

Organizacija pomembnejših dirk Kolesarskega društva Novo mesto

V vseh teh letih je novomeško društvo organiziralo veliko društvenih in meddruštvenih dirk, precej dirk zveznega in tudi nekaj dirk mednarodnega značaja. Predvsem zaradi pomanjkljive dokumentacije, je na tem mestu nemogoče naštetati vse te prireditve, zato se bom omejila le na pomembnejše in tiste, ki so postale tradicionalne. Že avgusta 1972 so postali organizatorji republiškega prvenstva kolesarjev v kategoriji turistov na progi Novo mesto - Draga - Dobrava - Šentjernej - Ratež - Novo mesto. Isto leto so začeli z občinskimi prvenstvi osnovnih šol na katerih so odkrivali kolesarske talente. Leta 1973 so prvič organizirali dirko "Po dolini Krke". V naslednje leto seže začetek tradicionalne in pri Novomeščanih udomačene dirke "Okoli Grma". Dirka poteka po krožni progi grmskih ulic s štartom in ciljem pred osnovno šolo Grm. Leta 1975 je novomeško društvo organiziralo cestno prvenstvo SFRJ v treh kategorijah. V leto 1978 seže začetek ciklokros tekmovanja Po ulicah Novega mesta in spominskih dirk Memorial Milana Novaka, s katerimi je društvo želelo počastiti spomin na njenega tragično preminulega člana, ki se je ponesrečil 1. 8. 1977 med treningom. Dirka se vsako leto organizira za več kategorij. Nekaj let so vozili na progi Novo mesto - Vinica - Novo mesto, od 1983 dalje pa sodi v mednarodno kolesarsko dirko za Veliko nagrado Krke, v sklop katere je štel tudi Nočni kriterij Drska in dirka Okoli Grma. Leta 1983 je dirka Memorial Milana Novaka že potekala

²⁴ Glej opombo št. 20.



*Novomeški kolesar Bogdan Fink, tretjevrščen
na mladinskem svetovnem prvenstvu v Angliji, 1990.
Original last Kolesarskega kluba Krka Telekom.*

Okoli Grma. Leta 1983 je dirka Memorial Milana Novaka že potakala po progi Novo mesto - Otočec - Ratež - Novo mesto. Leta 1980 se je organiziral 1. memorial 4. bataljona Cankarjeve brigade v Šentjerneju. Posebnost te dirke je bilo tekmovalje v parih. Čez tri leta je novomeški klub povabil kolesarje iz vse Jugoslavije, saj je Novo mesto gostilo člane, mladince in mlajše mladince na prvenstvu SFRJ na kronometer, naslednje leto pa ciklokros za prvenstvo SR Slovenije v vseh kategorijah. In tako smo prišli do leta 1985, ki se ga ljubitelji kolesarstva na Dolenjskem še danes z veseljem spominjajo. Novomeški kolesarski klub je organiziral do takrat največjo mednarodno kolesarsko prireditve v Novem mestu, 18. balkansko prvenstvo v kolesarstvu za mladince in člane, ki so se ga udeležile reprezentance Grčije, Bolgarije, Romunije, Turčije in Jugoslavije. Trajalo je od 4. do 7. julija 1985 v organizaciji kolesarskih društev Novo mesto in Metlika. Bilo je več dirk, ki so potekale po že utečenih progah v Beli krajini in v okolici Novega mesta. Gledalcem in domačim organizatorjem pa je naredil največ veselja Sandi Papež, ki je zmagal v posamični dirki članov na krožni progi Novo mesto - Otočec - Ratež - Novo mesto. Uspešno organizirano balkansko prvenstvo je precej pripomoglo k uspešni kandidaturi Novega mesta za organizacijo mladinskega svetovnega prvenstva v letu 1996, ki je potekalo od 10. do 18. avgusta. V letu 1988 in 1991 je bilo v Novem mestu Prvenstvo Jugoslavije v ciklokrosu. Prav tako pa je bil tu večkrat cilj večjih dirk kot je bila dirka Po Jugoslaviji

in Alpe - Adria.²⁵

Množično-rekreativne prireditve

Že ob ustanovitvi Kolesarskega društva Novo mesto so bile v programu dejavnosti poleg tekmovalnega športa in organizacije samega kluba tudi prireditve množično-rekreativnega značaja. V mislih moramo imeti, da tedaj v našem mestu kolesarstvo še ni bilo poznano tako, kot je danes. Vse prireditve so opozarjale na prisotnost kolesarskega društva v mestu, na kolesarjenje kot zdrav šport za vsakogar in društvo si je tudi na ta način pridobivalo svoj krog privrženecv in vzbujalo zanimanje tudi

pri mladih. Posamezne prireditve pa so bile namenjene tudi za pridobivanje finančnih sredstev. Vseh prireditev se je nabralo v teh letih kar precej, med pomembnejše pa sem uvrstila sledeče. Vsako leto so kolesarji organizirali šolska tekmovanja, izlete s kolesi, spretnostne vožnje, šaljive polževe dirke itd. Te prireditve so bile namenjene našim najmlajšim. Širše organizirana je akcija Kolo - zdravo telo, ki ima svoj začetek v letu 1974. Maraton Po partizanski magistrali je mednarodna dirka za rekreativce in je zaživela po letu 1980. Že naslednje leto je bila ustanovljena Dolenjska kolesarska transverzala, ki je namenjena kolesarjem, ki želijo na kolesu četudi v potu svojega obraza spoznati Dolenjsko in Belo krajino. Njene poti vodijo v pet smeri: od Novega mesta do Čateža, od Čateža mimo Krškega in po Mirnski dolini do Trebnjega, od Trebnjega preko Šentvida in po zgornji dolini reke Krke do Dolenjskih Toplic, od tu dalje do Vinice in od Vinice do Novega mesta preko gorjanskega prelaza na Vahti.²⁶ Kolesar, ki prevozi vse te smeri opravi približno 300 kilometrsko pot. Večkrat so se organizirali tudi rekreativni vzponi na Bazo 20, Kolesarsko vigrad na Dolenjskem za pionirje, konec osemdesetih let pa v povezavi s Hotelom Grad Otočec treninge z gorskimi kolesi. Toda na množičnih prireditvah se niso samo vozili na kolesih. Društvo je pripravilo

²⁵ Vsi podatki o dirkah so povzeti po arhivskih dokumentih, ki so navedeni pod opombo 20 in dokumentih ki jih še hrani Kolesarsko društvo v svojem arhivu.

²⁶ Prospekt Dolenjska kolesarska transverzala.



Velodrom je začel dobivati končno podobo, 1996. Fotografija last Jožeta Majesa.



Razstava Sto let kolesarstva v Novem mestu v Dolenjskem muzeju, 1997.

Foto: Ludvik Tončič.

tudi sejem športne opreme v OŠ Grm v letu 1981, v svojem okviru je delovala tudi popravljavnica koles za vse občane, priredili so kolesarski ples v gostišču na Loki in vsakoletna srečanja na Gor-

jancih za svoje člane ob koncu sezone. Ena večjih prireditev Kolesarskega kluba pa je bila vsekakor tombola, ki je bila 15. 5. 1988 na novomeškem stadionu. Vsem prebivalcem so bile namenjene

tudi prireditve ob zaključkih ali začetkih številnih dirk, ki so potekale v Novem mestu.²⁷

Kolesarsko društvo v Novem mestu je v dosedanjih letih raslo tako po organizacijski kot tudi strokovni plati. Njegova zasluga je, da se je v tem času kolesarstvo na Dolenjskem povzpelo iz anonimnosti in je postalo poznan šport v naši pokrajini, Novo mesto pa postalo priznano kolesarsko središče. Res pa je tudi, da nudi Dolenjska in Bela krajina idealne pogoje tekmovalcem za treninge.

Uspehi novomeških tekmovalcev so gotovo udejanjanje želja članov prvih kolesarskih klubov v Novem mestu. Najuspešnejši novomeški kolesar je Sandi Papež, ki tekmuje za novomeško društvo že dvajset let. Je 28-kratni državni prvak v raznih tekmovalnih disciplinah na cesti in dirkališčih, dvakratni zmagovalec na dirki Po Jugoslaviji, trikratni prvak na balkanskih igrah, na sredozemskih igrah je bil enkrat četrti in enkrat peti. Trikrat je bil proglašen za najboljšega kolesarja Slovenije in dvakrat Jugoslavije.²⁸ V počastitev stoletnice kolesarstva v Novem mestu smo v Dolenjskem muzeju pripravili razstavo, ki je bila na ogled od junija do oktobra.



ZUSAMMENFASSUNG

Hundert Jahre Radfahrtsport in Novo mesto (1897 - 1997)

Die Anfänge organisierten Radfahrtsports in Novo mesto reichen in das Jahr 1897 zurück. Im vorliegenden Beitrag wird die Entwicklung des Radfahrtsports in Novo mesto bis heute behandelt, mit besonderer Berücksichtigung der Radlervereine bzw. -clubs, die in verschiedenen Zeitspannen im behandelten Zeitraum wirkten. Erwähnt werden auch bedeutendere Wettkampf- und Freizeitveranstaltungen, die vom Radlerverein Novo mesto organisiert wurden. In Novo mesto fanden mehrere gesamtjugoslawische Meisterschaften in verschiedenen Radsportdisziplinen und Kategorien statt, die größten Veranstaltungen waren die 18. Balkan-Radsportmeisterschaft für Junioren und Senioren im Jahre 1985 und die Juniorenweltmeisterschaft im Radsport im Jahre 1996.

²⁷ Glej opombo št. 20.

²⁸ Sto let kolesarstva na Dolenjskem, Novo mesto 1997, Marjan Zupanc, Portreti, str. 47.